

Kollegial granskning 2013

Östersunds kommun med fokus på Barns trygga uppväxtvillkor

**För Partnerskapet för barnets
rättigheter i praktiken**

Granskare:

Katharina Eisen, Gävle kommun
Sören Berglund, Haninge kommun

Sekreterare:

Göran Qvarnström

Kommunrepresentant:

Dan Osterling

Partnerskapet för barns rättigheter i praktiken

Borlänge Degerfors/Karlskoga Angereds stadsdel i Göteborg
Gävle Haninge Trelleborg Uppsala Västerås Örebro Östersund
www.barnkonventionen-partnerskapet.se

Förord

Att granska och bli granskad i en verksamhet och där se vad som kan förbättras, förändras och utvecklas är kul. Att få fokus på en viktig fråga om hur vi använder barnkonventionen till vardags i vår verksamhet är viktigt. Det är inte bara viktigt utan ofta svårt att få till så att det verkligen gör skillnad och blir begripligt.

Därför var den Kollegialgranskningen (KG), men vilket ord.... Jag bryter ner det: Kollegial är kopplat till kollega, någon jag arbetar nära eller som har en liknande uppgift som jag själv. Granskning att se hur jag gör, gör att jag kan jämföra, få en ny infallsvinkel på att lösa samma utmaning.

Inför den KG funderade jag på hur gör vi det egentligen, tänker till, försöker göra det begripligt för mig själva, och sen hur presenteras tanken och arbetet. Egentligen är det här mitt eget arbete startar för att utveckla, förändra och förbättra.

När sedan själva granskningen genomförs så är det lite som en examen, men också en start på något nytt. Nu synliggörs det som görs och det som inte görs, nya tankar och idéer på att utveckla tar form, och ibland formuleras nya insatser utifrån detta, då är processen igång.

Så för mig är granskningen ett sätt att sätta fokus på, och ett sätt att utveckla. Barnkonventionsarbetet i nätverkskommunerna utvecklas och förbättras genom KG sätter förstoringsglas på frågan.

Jag vill tacka kollegor i nätverket för att vi gjort dessa kollegiala granskningar.

Bjørn Sandal (S)

Ks ledamot med ansvar för barnkonventions nätverket och ordförande i barn- och utbildningsnämnden Östersunds kommun.

Innehåll

Sammanfattning	4
Granskarnas reflektioner	5
Inledning.....	7
Granskningen	8
<i>Styrprocesser</i>	8
Hur säkerställer ni genom kommunens styrdokument att barn har trygga uppväxtvillkor i din kommun?	8
Hur säkrar ni att det blir en röd tråd genom hela organisationen?	9
Hur säkras att kommunens barnkonventionsarbete och/eller resonemang håller över tid?.....	11
Hur prioriteras barns trygga uppväxtvillkor under kommunalekonomiskt pressade förhållanden?	11
Hur följs barns trygga uppväxtvillkor upp?	11
<i>Inflytande och delaktighet</i>	12
Vilka frågor berör barn/unga i perspektivet trygga uppväxtvillkor utifrån din nämnd/verksamhet?.....	12
På vilka sätt får barn och unga möjlighet och förutsättningar att vara delaktiga i ditt område?.....	14
Vilken betydelse tillmäts barnens åsikter? Gör åsikterna skillnad?.....	15
Hur hittar ni barn/unga för samtal?	15
Hur får barn och unga återkoppling när de deltagit i dialog, samtal, enkäter etc?	16
<i>Framtid</i>	17
<i>Personliga avsiktsförklaringar</i>	17
Vid den kollegiala granskningen som genomfördes i november 2013 gavs deltagarna möjlighet att formulera personliga avsiktsförklaringar för tiden till och med 2017. Avsiktsförklaringarna formulerades under två rubriker:	17
Seminarium i Östersund	17
Bilaga 1	19
<i>Deltagare kollegial granskning Östersund 2013-11-15:</i>	19
Förtroendevalda;.....	19
Förvaltningschefer/motsvarande;	19
Verksamhetsnära personal.....	19

Sammanfattning

Östersunds kommun är en av tio kommuner i Partnerskapet för barns rättigheter i praktiken. Partnerskapet har under 2013 genomfört en tredje kollegial granskning av kommunernas arbete. Temat för årets granskning är barns trygga uppväxtvillkor. I denna rapport har granskar-
na reflekterat över arbetet i Östersund, samt delat med sig av utvecklingsförslag.

Frågor har ställts utifrån tre områden till tre olika grupper, förtroendevalda, förvaltningschefer/ledningspersonal samt till verksamhetsnära personal:

- Styrprocesser
- Inflytande och delaktighet
- Framtid

En sammanfattning av resultatet samt av granskningsgruppens reflektioner redovisas nedan.

Styrprocesser

Det har hänt mycket under åren som Partnerskapet verkat och lyft frågorna om barns och ungas trygghet och delaktighet i de samhällsfrågor som berör dem. Dock kan kommunen bli bättre vad gäller de ungas egna kunskaper om Barnkonventionens innehåll och hur man kan sprida dess innehåll och andemening till dem. Kommunens har initierat ett länsövergripande nätverk för Barnkonventionens spridning. Tillskapandet av en MR-kommitté liksom utvecklingsarbete när det gäller barns och ungas deltagande i kommunens fysiska planering är ett annat exempel på vad som skett under åren med Partnerskapet.

Kommunen har nio olika sektorsplaner för park, trafik, skola, kultur, fritid, socialtjänst, äldreomsorg etc. Det finns utöver dessa två strategier en för socialt hållbart samhälle och en för samverkan med idrotten. I samtliga övergripande styrdokument anges Barnkonventionen som ett centralt styrdokument.

Samtliga nämnder har i uppdrag att genom olika åtaganden bidra till barns och ungas hälsosamma utveckling genom det folkhälsoarbete som prioriterar barn och unga. Folkhälsoarbetet följs upp regelbundet och processas genom alla nivåerna, från den direkta verksamheten till kommunfullmäktige.

Genom introduktionsutbildningar av nyanställda samt medarbetardagar för samtliga anställda där frågor kring Barnkonventionens innebörd tas upp, får alla möjlighet att förstå hur styrkedjan hänger ihop samt hur styrdokument som bl.a. Barnkonventionen kan tolkas på olika nivåer i verksamheterna. Det finns en önskan om mer utbildning kring dessa områden.

Deltagande i ett antal samverkansgrupper på olika beslutsnivåer samt särskilt utsedda ansvariga förtroendevalda ska säkerställa att barnrättsfrågorna inte hamnar mellan några skrivbord eller att de tappas bort samt att diskussionerna kring barns bästa ständigt hålls levande.

Både genom skolans/elevhälsans uppföljningsarbete och kommunstyrelsens folkhälsoarbete/välfärdsredovisning säkerställs att årliga uppföljningar görs av tillståndet för de unga, vilka ligger till grund för nya åtaganden.

Inflytande och delaktighet

Skilnaden mellan ”barnperspektiv”, ”barnrättsperspektiv” och ”barnets perspektiv” framgår tydligt när kommunen tvingas till förändringar i skolorganisationen: ”*I en situation där man*

tvingas till skolnedläggningar utgår man ifrån artikel 12 i Bk samt SKL:s delaktighetstrappa och menar att nämnden har ett övergripande perspektiv på alla barn, i beslutet har man ett barnperspektiv. När det gäller barnrättsperspektivet handlar det om att alla barns kvalitet ska säkras utifrån att skolplikten gäller alla barn. När det handlar om barnets perspektiv tar man in det vid genomförandet av en omorganisation eller flytt till en ny skola, är barnets/klassens perspektiv viktigt så att individen känner sig trygg i det nya.”

Socialnämndens verksamheter har många olika exempel på när och hur barn och unga görs delaktiga i de insatser och åtgärder som de och deras familjer tar del av.

Det finns ett antal kommunala verksamheter där barn och unga görs delaktiga i de verksamheter som tillhandahålls dem, bl.a. ”Mötesplatser Unga” där de olika fritidsgårdarna och liknande får självständigt besluta om hur 1.5 miljoner kronor årligen ska nyttjas för dem. Här finns också ett krav på återrapportering av hur pengarna använts. Barn och unga tas även med vid fler och fler tillfällen då det gäller kommunens fysiska planering på olika nivåer.

Framtid

I samband med den kollegiala granskningen i november gavs deltagarna möjlighet att individuellt formulera personliga avsiktsförklaringar för framtiden. Dessa har även funnits tillgängliga vid det uppföljningsseminarium som genomfördes 2014-03-14 i Östersund. De individuella avsiktsförklaringarna var sammanfattat:

För att trygga barns uppväxtvillkor menar de förtroendevalda att det fordras mer utbildning runt Barnkonventionen för såväl de förtroendevalda som tjänstemän samt att det gärna läggs fast en barncheck. Det kan även behöva läggas mer resurser på uppföljning av beslutade insatser och mål. Förvaltningscheferna och den övriga ledningspersonalen menar att man behöver finna lämpliga former för möten och samverkan med barn och unga samt att den politiska prioriteringen är tydlig så att riktiga uppföljningar genomförs. Den verksamhetsnära personalen pekar främst på behovet av samverkan mellan kommunens olika verksamheter för att få ett enhetligt och samlat stöd till de unga, men även på behovet av utbildning till alla och kanske särskilt i samband med nyanställdas introduktion.

För att förverkliga ovanstående krävs av de förtroendevalda att möta barn och unga i olika sammanhang, att aktivera sig i arbetet med att få fram en barncheck och att det genomförs utbildningar runt barns situation men också att synliggöra det goda som görs idag. Förvaltningscheferna och den övriga ledningspersonalen behöver lyfta frågorna om barns behov och rätt till delaktighet i sina verksamheter för att tydliggöra hur högt prioriterade dessa frågor är på agendan. De behöver även påtala kravet på att barn och unga ska få komma till tals på olika vis i olika sammanhang. Den verksamhetsnära personalen lyfter behovet av fler och tydligare uppföljningar med återkopplingar till såväl de unga som uppåt i den kommunala hierarkin. Behovet av att stärka samverkan mellan olika grupper som verkar för barn påpekas.

En sammanfattning av de prioriteringar som gjordes vid det uppföljande seminariet i mars 2014 framgår av det avslutande kapitlet i denna rapport ”Framtid”.

Granskarnas reflektioner

Det finns en tydlig vilja från både politiker och tjänstemän att driva på barnkonventionsarbetet ytterligare. Här kan en ökad tydlighet förbättra den röda tråden vad gäller prioriteringen av barn- och ungdomsfrågor.

Det finns en relativt god kännedom om barnkonventionen och dess intentioner, men utbildning efterfrågas fortfarande och framför allt gäller det kanske att möta barn och unga samt hur inflytandefrågor kan fångas upp och hanteras.

Ett av utvecklingsområdena i flera sammanhang är uppföljningar och dess återkoppling, tillbaka till dem som medverkat i någon inflytandeprocess, och hur inhämtade synpunkter har tagits om hand och beaktats.

Vid granskningen redovisades många goda exempel där barns behov och perspektiv beaktas på ett systematiskt och bra sätt. Ett av flera exempel på detta är den systematiska samverkan som sker på politisk nivå mellan barn- och utbildningsnämnden och socialnämnden, men även på förvaltningsnivå. Det bedöms även finnas en utvecklingspotential att motsvarande arbetsätt breddas till andra verksamhetsgrenar.

Kommunen har en systematik när det gäller att implementera bl a barnkonventionen i sin mål- och styrkedja. Detta gäller verksamhetsmässig inriktningsmål som anges i s k sektorsplaner som sedan konkretiseras i nämndernas effektmål, vilka följs upp till kommunfullmäktige tre gånger årligen.

En systematik finns även inom folkhälsoarbetet, i vilket barn och unga ingår som en prioriterad målgrupp. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att barn kan lyckas i skolan och att elever uppnår behörighet till gymnasieskolan.

Däremot framgår inte mål- och styrkedjans betydelse för styrningen av kommunens arbete med barnkonventionen, vilket borde vara mer känt bland de förtroendevalda och förvaltningschefer/motsvarande. Motsvarande gäller även för budgetdirektivens betydelse för inriktning och prioriteringar.

Kommunen har vidare tagit initiativ till en narkotikakommission samt att utarbeta en plan mot barnfattigdom, vilket bedöms som viktiga åtgärder.

Det är av vikt att kommunen uppmärksammar de behov som uttrycks av utbildning i barnkonventionen med tillhörande frågor. Flera har även uttryckt behov av en ny barnchecklista eller motsvarande för att säkerställa att barnperspektiv ingår i beslutsunderlaget i ett tidigt skede.

När det gäller barns inflytande på individuell nivå finns flera goda arbetssätt som redovisats. Det bedöms däremot finnas ett utvecklingsområde i att göra barn och unga mer delaktiga för att kunna utveckla inflytandet på en mer generell nivå.

I grupperna med verksamhetsnära personal saknades representanter från grundskolan vilket sågs som anmärkningsvärt då ju denna verksamhet har särskilt många och betydelsefulla kontakter med barn och unga.

Inledning

Östersund är en av tio kommuner i Partnerskapet för barns rättigheter i praktiken. Partnerskapets utvecklingsarbete utvärderas genom kollegial granskning, vilket är en metod för ömsesidigt lärande och utveckling. Kollegial granskning ska främst ses som rådgivande och ska inte betraktas som en revision. Kollegial granskning bygger på att genomförande av granskningsdialog samt utvärdering utförs av en granskningsgrupp som arbetar inom verksamhet liknande den som granskas, i detta fall kollegor inom partnerskapet. Det etiska perspektivet är viktigt vid kollegial granskning. Det måste finnas ömsesidighet och förtroende samt en ärlig och öppen kommunikation mellan parterna.

Partnerskapet har i sin verksamhetsplan definierat tre områden att arbeta med; styrprocesser, inflytande och delaktighet samt uppföljning/indikatorer.

Den kollegiala granskningen 2013 är den tredje granskningen som görs inom partnerskapet. De tidigare granskningarna, 2007 och 2009 har haft fokus på områdena styrprocesser och inflytande i allmänhet men har också blickat framåt. Metoden har vid dessa tillfällen prövats och utvecklats till årets granskning som har tema barns trygga uppväxtvillkor.

Den kollegiala granskningen av Östersunds kommun ägde rum fredagen den 15 november 2013 och genomfördes utifrån den metod/ mall¹ som partnerskapet har arbetat fram. Dagen var uppdelad på tre möten; ett med förtroendevalda (politiker, grupp 1), ett med högre chefer (grupp 2) och ett med mer verksamhetsnära tjänstemän, chefer och personer med nyckelfunktioner (grupp 3).

Deltagarlista se bilaga 1.

Alla grupper fick svara på samma frågor inom tre delområden:

- Styrprocesser
- Inflytande och delaktighet
- Framtid

Granskningsgruppen har reflekterat över svaren genom jämförelser mellan de tre grupperna samt över tid mellan tidigare granskningar och 2013 års granskning. Reflektioner och kommentarer har sammanställts i denna rapport.

¹ <http://barnkonventionen-partnerskapet.se/>

Granskningen

Styrprocesser

Hur säkerställer ni genom kommunens styrdokument att barn har trygga uppväxtvillkor i din kommun?

Förtroendevalda svarar:

Varje nämnd har politiker utsedda för specifikt barnrättsliga frågor. De utsedda politikererna har i uppdrag att ta upp frågorna när tjänstemannaunderlagen inte tagit med barns och ungas konsekvenser. Kommunen använder sig idag inte någon barncheck, men funderar på hur en sådan skulle kunna se ut och användas. Kommunens ungdomsråd fyller viss funktion men kan nyttjas ytterligare.

Elevers behörighet till gymnasieskolan är ett prioriterat uppdrag, fastlagt i kommunens folkhälsoarbete, ses som ett sätt att säkra barns trygga uppväxt. Uppdraget är en kommunövergripande åtgärd inom folkhälsoområdet. Det anses behövas flera sådana mål- och uppdragsformuleringar. Vidare finns ett antal inriktningsmål i den nyligen framtagna "Plan för kunskap och lärande" (kommunens skolplan).

Inom socialnämnden är överensstämmelsen mellan partierna utomordentlig anser oppositionen. Det kan förekomma meningsskillnader kring någon konkret åtgärd, såsom borttagningen av fältarbetsgruppen. Man har dock en ersättningsverksamhet då det är prioriterat att i största möjliga omfattning arbeta för tidig upptäckt. Barn- och utbildningsnämnden och socialnämnden har utvecklat ett mycket gott samarbete, både på politiskt och verksamhetsmässigt.

Kommunen har under kommunstyrelsen organiserat ett "Navigatorcentrum" som svarar för ungdomar vilka inte gått vidare till den frivilliga skolan eller droppat ut redan i grundskolan.

Beslutet att ta fram en plan mot barnfattigdom är ett exempel på beslut i riktning mot tryggare uppväxtvillkor. Men menar ändå att det går att formulera mål och åtgärder som syftar till tryggare uppväxtvillkor på ännu fler sätt.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Kommunen har nio olika sektorsplaner för trafik, skola, fritid etc. Det finns utöver dessa två strategier en för socialt hållbart samhälle och en för samverkan med idrotten. I samtliga övergripande styrdokument anges Barnkonventionen som ett centralt styrdokument. Utifrån sektorplanerna prioriteras i det årliga budgetarbetet vilka mål som det ska läggas resurser på. De områden kommunen vill verka för under det kommande året, är ju dem man vid budgetuppföljningarna och bokslutet mäter effekterna av i slutet av året.

Verksamheterna anses få ett bra stöd i sitt arbete med att ta hänsyn till barns trygga uppväxtvillkor samt barns och ungas inflytande, utifrån de föreliggande styrdokumentet.

De viktigaste tillväxtfaktorerna är en trygg och god miljö socialt, enligt det övergripande tillväxtprogrammet för kommunen. Tillväxtprogrammet är framprocessat genom

gemensamt arbete mellan näringslivet och de politiska nämnderna. Detta för att implementera innehållet i tillväxtprogrammet så brett och långt som möjligt.

Den så kallade främjandegruppen² är även ett exempel på hur man kan samverka och initiera olika åtgärder och insatser i de olika nämnderna och verksamheterna.

Verksamhetsnära personal svarar:

De styrdokument som främst dyker upp i tankarna utöver de nationella övergripande, nämns barnkonventionen som ett styrande dokument i budget, vissa avtal etc. Styrprocesser man nämner är samverkansavtal mellan förskola och socialtjänsten där man anser sig ha ett mycket bra samarbete. Även likabehandlingsplanen nämns, vilken tar upp hur barn och övriga ska bemötas, något som kommit upp efter de utbildningar som avhållits.

Samverkan förskola, BVC och socialtjänsten nämns genomgående som ett bra sätt att främja barnens trygga uppväxtvillkor på. Samverkan mellan socialtjänst och skola har utvecklats mycket positivt under de senaste åren. Återkopplingar från bägge håll samt ett tydliggörande av respektive verksamhets kompetens har gjort att man respekterar varandra på ett mycket tydligare sätt. Detta har även inneburit att man känner till varandras styrdokument bättre idag än tidigare. Man har även utarbetat gemensamma handlingsplaner som tydliggör de inblandades uppdrag samt hur det ska följas upp.

Som styrdokument för den verksamhetsnära personalen ses ofta även de skriftliga uppdrag ens verksamhet fått.

Hur säkrar ni att det blir en röd tråd genom hela organisationen?

Förtroendevalda svarar:

Genom att kommunens sektorplaner utarbetas av utsedda fullmäktigeberedningar tillsammans med förtroendevalda och tjänstemän från berörda verksamheter förankras innehållet brett i den kommunala styrkedjan.

Bk-ansvariga³ i nämnderna och den s.k. Främjandegruppen samt MR-kommittén⁴ diskuterar alla barns och ungas situation i kommunen. Vid dessa diskussioner har framkommit att detta ändå är otillräckligt. Man vill se en tydligare barncheck och menar att det behövs utbildning och bättre kunskap och förståelse för Barnkonventionen. Barnkonventionen får inte användas som ett slagträ mot varandra i den politiska debatten.

Kultur- och fritidsnämnden ställer krav på föreningslivets verksamheter för att de ska kunna erhålla nämndens stöd. Nämnden försöker även öka möjligheterna för barn och unga att erbjudas lämpliga tider i idrottshallar och andra mötesplatser.

Samtliga nämnder och styrelser har i uppdrag att bidra till trygga uppväxtvillkor. Som exempel nämns utförarstyrelsens kontroll av förekomsten av narkotikarester i avloppsvattnet.

² Främjandegruppen utgörs av samtliga nämnders presidier samt förvaltningscheferna eller deras ersättare

³ Bk-ansvarig = ansvarig för Barnkonventionen

⁴ MR = Mänskliga Rättigheter

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Kommunen har ett antal övergripande mål om ekonomisk, social och demokratisk hållbarhet. Barn- och utbildningsnämnden har en sektorplan nyligen framtagen ”Plan för kunskap och lärande” som lägger fast inriktningsmålen (= målen att sträva mot) vilka i nästa steg omarbetas till effektmål (= mål att uppnå under verksamhetsåret) i den årliga budgeten.

Det finns ett väl utarbetat samarbete mellan t.ex. socialförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen som innebär att skolan snabbt och effektivt uppmärksammar barn som far illa eller riskerar att fara illa och samverkar med socialförvaltningen.

Det finns ett chefsnätverk mellan barn- och utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, barn- och ungdomspsykiatrien och barn- och ungdomshabiliteringen vilket samverkar bl.a. med stöd av olika team kring olika grupper av barn och unga som har behov av stöd. Kommunen deltar även i SKL:s PSYNK-projekt, som innefattar ett samarbete mellan kommun och landsting. Även på den politiska nivån finns en samverkan i form av gemensamma nämndssammanträden och gemensamma presidier. Där arbetar man för att säkerställa att arbetet i respektive verksamhet sköts enligt de intentioner som lagts fast.

Det finns samverkan t.ex. i en s.k. plangrupp för den fysiska planeringen i kommunen, så att både mötesplatser för barn och unga och trafiksituationen görs trygg för dem. När det gäller planarbete tas initialt upp frågan om huruvida barn bör engageras och lyssnas till i planeringsarbetet. Politikerna tar då ställning till om barnen skall vara delaktiga i samhällsplaneringen. Detta har påbörjats efter ett försöksprojekt med Trafikverket och Boverket, där man på ett mycket detaljerat och välorganiserat sätt lät barn och unga delta i hela planprocessen redan från början.

Sektorsplaner, tillväxtprogram och övergripande planer känner samtliga till, men respektive förvaltning kanske inte har fullständig koll över de andra nämndernas och förvaltningarnas delmål och handlingsplaner.

Verksamhetsnära personal svarar:

En önskan om ytterligare samverkan mellan även andra än socialförvaltningen och barn och unga framförs av den verksamhetsnära gruppen. Där finns en önskan om en tydligare styrning från nivån ovanför om att samverka samt en önskan att få utbildningar i barnrättsfrågor.

Viss information om kommunens mål- och styrkedja har många fått i samband med sin introduktionsutbildning. De s.k. medarbetardagarna, vilka samlar samtliga ca 5000 anställda vid tio olika tillfällen under fem dagar, nämns även. Dessa har ibland innehållit en del om hur kommunen styrs. Dock upplevs styrvåerna som diffusa och det anses inte sällan svårt att se den röda tråden.

Det redovisas en önskan om tydlighet i hur styrdokumentet ser ut och hänger ihop samt om utbildning om dessa och kunskaper om Barnkonventionen.

Inom t ex socialtjänsten tycker man dock att det går att se ett sammanhang mellan styrdokumentet och handlingsplanerna på olika nivåer.

Hur säkras att kommunens barnkonventionsarbete och/eller resonemang håller över tid?

Förtroendevalda svarar:

Kontinuiteten i förvaltningarnas arbete anser man inte vara beroende av chefen eller andra centrala personer. Socialnämnden har t.ex. tagit fram en handlingsplan som hela förvaltningen arbetat fram och går i arv från en avgående chef till en nytilträdande. På politikernivå har man även utsedda kontaktpolitiker till socialnämndens olika verksamheter, varför personalen kan vända sig till dessa för diskussion och stöd i sitt prioriteringsarbete.

Barn- och utbildningsnämnden har ett motsvarande arbetssätt vilket bör säkra att beslutade främjande insatser håller över tid.

Trygghetsfrågor diskuteras som främjande och inte främst såsom förebyggande. Självklart förekommer det otrygghet annars funnes inte socialnämndens verksamhet.

Främjandegruppens⁵ verksamhet lyfts fram som en verksamhet som ska säkerställa att barns och ungas situation i kommunen ständigt hålls levande på såväl det politiska som verksamhetsmässiga planet.

Regelbundna kontakter och diskussioner med Rädda Barnen framför allt genom det regionala Bk-nätverket är också ett sätt att hålla barnrättsfrågorna aktuella.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

De nio olika sektorplanerna, vilka utarbetas av särskilt utsedda beredningar ur kommunfullmäktige och sedan beslutas om av kommunfullmäktige, är avsedda att gälla ett visst antal år innan man ser över och förnyar dem utifrån då rådande förhållanden.

Verksamhetsnära personal svarar:

En önskan framförs om ytterligare samverkan även mellan andra än socialtjänsten och skolan. En tydligare styrning från nivån ovanför om att samverka och att få utbildningar i barnrättsfrågor efterlyses också.

Hur prioriteras barns trygga uppväxtvillkor under kommunalekonomiskt pressade förhållanden?

Frågan upplevdes inte aktuell att ta upp

Hur följs barns trygga uppväxtvillkor upp?

Förtroendevalda svarar:

Kommunen utarbetar varje år en välfärdsredovisning, som bilaga till årsbokslutet, vilken analyseras av samtliga nämnder och förvaltningar. Redovisningarna processas noga och ligger till grund för ett antal åtaganden i syfte att åtgärda mindre bra värden. Åtagandena förs in i budget vilka därigenom följs upp vid de två budgetuppföljningarna samt i samband med årsbokslutet. De strategiska utvecklingsområdena för folkhälsoarbetet 2012-2015 är bl.a. minskad tillgång och efterfrågan på alkohol, narkotika, tobak och andra droger; elevers behörighet till gymnasieskolan; sociala mötesplatser för unga

⁵ Främjandegruppen utgörs av samtliga nämnders presidier samt förvaltningscheferna eller deras ersättare.

samt delaktighet och inflytande för barn och äldre. Alla nämnder har i uppdrag att vidta åtgärder i syfte att komma framåt i strategiska utvecklingsområdena.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Folkhälsoarbetet som är nära knutet till budgetarbetet och årligen följs upp, innehåller ett antal åtgärder och uppföljningsområden som är kopplade till barns och ungas trygga uppväxtvillkor.

Verksamhetsnära personal svarar:

Viktigt att gjorda insatser följs upp, återkopplas och framför allt att de som genomfört, följt upp även gör en analys av vad som var framgångsrikt och inte.

SAMMANFATTNING

Kommunen har nio olika sektorsplaner för park, trafik, skola, kultur, fritid, socialtjänst, äldreomsorg etc. Det finns utöver dessa två strategier en för socialt hållbart samhälle och en för samverkan med idrotten. I samtliga övergripande styrdokument anges Barnkonventionen som ett centralt styrdokument.

Samtliga nämnder har i uppdrag att genom olika åtaganden bidra till barns och ungas hälsosamma utveckling genom det folkhälsoarbete som prioriterar barn och unga. Folkhälsoarbetet följs upp regelbundet och processas genom alla nivåerna, från den direkta verksamheten till kommunfullmäktige.

Genom introduktionsutbildningar av nyanställda samt medarbetardagar för samtliga anställda där frågor kring Barnkonventionens innebörd tas upp får alla möjlighet att förstå hur styrkedjan hänger ihop och övergripande styrdokument som bl.a. Barnkonventionen kan tolkas på olika nivåer i verksamheterna. Det finns också en önskan om mer utbildning avseende dessa områden.

Deltagande i ett antal samverkansgrupper på olika beslutsnivåer samt särskilt utsedda ansvariga förtroendevalda ska garantera att barnrättsfrågorna inte hamnar mellan några skrivbord eller att de tappas bort. Diskussionerna ska ständigt hållas levande.

Både genom skolans/elevhälsans uppföljningsarbete och kommunstyrelsens folkhälsoarbete/välfärdsredovisning säkerställs att årliga uppföljningar görs av tillståndet för de unga, vilka ligger till grund för nya åtaganden.

Inflytande och delaktighet

Vilka frågor berör barn/unga i perspektivet trygga uppväxtvillkor utifrån din nämnd/verksamhet?

Förtroendevalda svarar:

Viktigt att barn och unga alltid kommer till tals utifrån sin förmåga och situation i samband med socialnämndens utredningar (BBIC). Det är ett tydligt sätt att ta med barnets perspektiv och inte enbart ett barnperspektiv eller ett barnrättsperspektiv. Utifrån socialnämndens effektmål vilka fastlagts i budgeten samlar man in upplevelserna från de ungdomar man tagit emot som ensamkommande flyktingbarn. Det handlar främst om upplevelser av deras eget inflytande över sin situation. I socialnämndens rutiner har man försökt tydliggöra hur personal ska visa ungdomarna största möjliga respekt.

Verksamheten ”Mötesplatser Unga” har en fastlagd budgetpost i kommunstyrelsen på 1,5 Mkr, vilken kultur- och fritidsnämnden har ansvaret att, utifrån de berörda ungas önskemål och förslag, fördela till ungdomsgårdar, föreningsliv och kommunens eget ”mini-fryshus” (Gamla Tingshuset) som är föreningsdrivet. Fördelningen och utfallet av genomförda verksamheter redovisas årligen tillbaka till de förtroendevalda av ungdomarna själva.

I samband med översyn av skolorganisationen har barn- och utbildningsnämnden tagit fasta på att göra en så kort beslutsgång som möjligt. Information ges till barn, föräldrar, och verksamheten. I underlaget till beslutet finns inte barnen med, men när beslutet tas ägnar man mer tid åt att förklara beslutet för elevgrupperna och därefter ta upp diskussionerna med barnen när de flyttar till en ny skola. Det är viktigt att barnen får förklarat för sig att de har rätt till skolgång som håller en hög kvalitet:

”I en situation där man tvingas till skolnedläggningar utgår man ifrån artikel 12 i Bk samt SKL:s delaktighetstrappa och menar att nämnden har ett övergripande perspektiv på alla barn, i beslutet har man ett barnperspektiv. När det gäller barnrättsperspektivet handlar det om att alla barns kvalitet ska säkras utifrån att skolplikten gäller alla barn. När det handlar om barnets perspektiv tar man in det vid genomförandet av en omorganisation eller flytt till en ny skola, är barnets/klassens perspektiv viktigt så att individen känner sig trygg i det nya.”

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Sektorplanen för skolan har hanterats tillsammans med eleverna i form av träffar i elevråden. Ungdomsrådet har denna gång inte deltagit, men vid ett tidigare skolplaneframtagande avhölls några workshops tillsammans med UR och ER-representanter främst när det gällde miljöområdet.

Det är ofta svårt att nå ut till barn och ungdomar när t.ex. kultur- och fritidsnämnden vill möta föreningsrepresentanter för att diskutera utvecklingen. Vid dessa möten låter oftast föreningarna endast vuxna företrädare delta.

I skolan försöker man hitta former för hur man kan involvera elevrepresentanter främst på ett formellt plan. Det är emellertid kanske viktigaste att se till att eleverna ges tillfälle att i det dagliga arbetet att ge barn och ungdomar ett reellt inflytande.

Den tekniska förvaltningen, vilken är en utförarförvaltning, arbetar framför allt utifrån de beställningar uppdragsgivarna gör. Där tar man i första hand hänsyn till de tekniska kraven på arbetet. Det förekommer dock ifrån t.ex. kultur- och fritidsnämnden att det anges att förvaltningens personal ska arbeta med barn och unga. T.ex. att personal som arbetar nära barnen inte ska röka, att förvaltningen ska utöka öppettider i hallar och skidbackar under skolledigheter samt att ta särskild hänsyn till jämställdhetsaspekten.

När det gäller bostadsbolagets Östersundshem avhysningar, har man kunnat se att antalet sådana minskat efter många insatser som genomförts gemensamt av socialtjänsten och bostadsbolaget. Det handlar framför allt om snabb upptäckt vilka hanteras tillsammans med bl.a. socialtjänsten. Arbetet är inte enkelt men ack så viktigt för tryggheten.

Verksamhetsnära personal svarar:

Kommunens verksamhetsområde ”Mötesplatser Unga” innebär bl.a. att varje fritidsgård får ca 75 000:- att fritt nyttja. Beslutet om hur pengarna ska användas måste fattas gemensamt av de som besöker fritidsgården. Personalen vid gårdarna har fått utbildningar för att vara rustade att kunna låta de unga ta besluten. Verksamheten följs årligen upp och ungdomsrepresentanter från verksamheterna återrapporterar till Främjandegruppen⁶.

För familjehemsplacerade barn utses en egen barnsekreterare som har att möta barnet och följa upp dess utveckling. Detta görs på platser och sätt som barnet helt själv bestämmer. Det kan handla om att sitta och prata på ett fik eller spela bowling eller kanske prata om sin situation under leken.

Barn i förskolan tycker man sig kunna lyssna till oavsett hur gammalt det är eller om det ens kan prata och uttrycka sig tydligt. Lyssnandets pedagogik kallas metodiken.

Barnen borde nog oftare kunna tas med i beslutsprocessen för att t.ex. anlägga en lekpark eller bygga en skola/förskola. Detta bör dock tydligt framgå av beställningen samt finnas med i kommunens styrdokument och kanske till och med tydliggöras på hemsidan.

Mallar, checklistor och instruktioner för hur man kan ta med barnens perspektiv på ett utvecklande sätt är något man efterlyser i den verksamhetsnära granskningsgruppen.

På vilka sätt får barn och unga möjlighet och förutsättningar att vara delaktiga i ditt område?*Förtroendevalda svarar:*

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden har arbetat med barns inflytande i samband med ett nytt bostadsområde och ett antal mötesplatser utomhus, bl.a. ett par skateparker.

Kultur- och fritidsnämnden önskar att så många barn och ungdomar som möjligt deltar i de idrotts- och fritidsaktiviteter man svarar för. Nämnden träffar genom organiserade studiebesök ett antal gånger per år föreningarna ute i verksamheterna. Det blir dock inte så många barn man träffar vid dessa tillfällen.

Personal som inte professionellt arbetar med barnen, men ingår i dess omgivning, kan behöva utbildas i hur man bemöter barn och lyssnar till dem.

Att fånga icke organiserad ungdomsverksamhet, såsom skateåkarna och grafittimålarna, kan vara ett fortsatt utvecklingsområde.

Inför det stora arenabygget har barn och unga deltagit i olika referensgrupper och liknande.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Socialnämnden gör försök att följa upp barn man haft kontakt med utifrån insatser man genomfört. I det sammanhanget är ju barnens delaktighet en nödvändighet.

⁶ Främjandegruppen utgörs av samtliga nämnders presidier samt förvaltningscheferna eller deras ersättare.

Kommunen arbetar för närvarande med att ta fram en ny översiktsplan, som ska ange var det ska byggas och var det ska vara grönt i kommunen. För samrådet inköptes och inreddes en manskapscontainer vilken flyttades runt i kommunen. Besökarna bestod till en femtedel av medborgare under 18 år. För närvarande håller man på med en återkoppling av de synpunkter som kom in. Även frågor som inte har med översiktsplanen att göra togs emot. Exempel på sådana är synpunkter på busstider vilka man fört vidare till dem som berörs av de olika synpunkterna/förslagen.

Kommunen har infört medborgarförslag där ungdomar även ges möjlighet att lämna förslag vilket har förekommit men kanske inte i någon större omfattning. Ungdomsrådet brukar ges möjlighet att ta ställning till vissa beslut som ska tas i kommunen.

Ungdomsrådet har avhållit ett antal möten av typen ”open space” där bl.a. förslag om avidentifierade skolprov, liksom vid universitet och högskolor, föreslogs vilket man ibland nu nyttjar.

Verksamhetsnära personal svarar:

I samband med uppföljningar och utvärderingar av insatta åtgärder från ett par av socialtjänstens öppenvårdsverksamheter brukar man höra hur såväl barnen som föräldrarna upplever insatsernas effekt.

För funktionsnedsatta unga har man lämnat över till brukarna själva styra och genomföra sina fritidsaktiviteter. När det nu anordnas disco kan personalen i stället ägna tiden åt att själva fika och umgås tillsammans med brukarna.

Vilken betydelse tillmäts barnens åsikter? Gör åsikterna skillnad?

Förtroendevalda svarar:

Det är ibland svårt att fånga upp vad barnen vill när man besöker verksamheterna. Man möter ofta föreningsrepresentanter och där finns inte alltid synen på barnets perspektiv lika utvecklad som i den politiska ambitionen. Detta område anses vara ett viktigt utvecklingsområde.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Ja, barnen fick t.ex. i det nämnda bostadsplaneprojektet peka ut vad som kändes viktigt för dem och hur de önskade sig att ett framtida bostadsområde skulle se ut. I samband med projektet fick man fram en hel del information ifrån barnen vilken genom en ganska stor överensstämmelse mellan barngrupperna kunde tas stor hänsyn till. Barnen har därefter fått följa utvecklingen fram till infrastruktursplaneringen av området som är på gång idag.

Hur hittar ni barn/unga för samtal?

Förtroendevalda svarar:

Ungdomsråd har funnits många år i kommunen. En svårighet har alltid varit kontinuiteten. Viktigt är dock att rådet inte tas som någon sorts gisslan när det uttryckt sig i någon speciell fråga. Det är också viktigt att från politiskt håll inte tro att UR är de ungas samlade åsikt. Man måste vara medveten om att det finns lika många åsikter som ungdomar.

Hur får barn och unga återkoppling när de deltagit i dialog, samtal, enkäter etc?

Förtroendevalda svarar:

Kultur- och fritidsnämnden har börjat vara ute och intervjua de aktiva ungdomarna som kommer att nyttja kommunens nybyggda arena. Detta för att kunna organisera verksamhetsstödet så effektivt och så anpassat till ungdomarna som möjligt.

Kommunen deltog för några år sedan i ett stort folkhälsoprojekt (kallat UHU-projektet) riktat mot unga i kommunen. Där arbetade man särskilt med att återföra resultat från alla enkäter direkt till ungdomarna men även till lärarpersonalen för att man där även skulle kunna diskutera frågorna och resultaten vidare.

I samband med att man organiserar om gymnasieskolan har man låtit eleverna lämna sina synpunkter på en ny organisation och där får det ju se konkret effekt av sitt engagemang.

Förvaltningschefer/ledningspersonal svarar:

Kultur- och fritidsnämnden har gjort en enkät till ungdomar om hur de upplever sin situation i kommunen. Återkopplingen av enkätresultaten är något man planerat till viss del. Tillsammans med dem som besvarade enkäten vill man dock fundera vidare över hur den kan göras.

Inom skolans hälsoteam gör man regelbundna kartläggningar som skolsköterskorna brukar återföra till eleverna i samband med sina undersökningar.

SAMMANFATTNING

Skillnaden mellan ”barnperspektiv”, ”barnrättsperspektiv” och ”barnets perspektiv” framgår tydligt när kommunen tvingas till förändringar i skolorganisationen: ”*I en situation där man tvingas till skolnedläggningar utgår man ifrån artikel 12 i Bk samt SKL:s delaktighetstrappa och menar att nämnden har ett övergripande perspektiv på alla barn, i beslutet har man ett barnperspektiv. När det gäller barnrättsperspektivet handlar det om att alla barns kvalitet ska säkras utifrån att skolplikten gäller alla barn. När det handlar om barnets perspektiv tar man in det vid genomförandet av en omorganisation eller flytt till en ny skola, är barnets/klassens perspektiv viktigt så att individen känner sig trygg i det nya.*”

Socialnämndens olika verksamheter har många olika exempel på när och hur barn och unga görs delaktiga i de insatser och åtgärder som de och deras familjer tar del av.

Det finns ett antal kommunala verksamheter där barn och unga görs delaktiga i de verksamheter som tillhandahålls dem, bl.a. ”Mötesplatser Unga” där de olika fritidsgårdarna och liknande får självständigt besluta om hur 1.5 millioner kronor årligen ska nyttjas för dem. Här finns också ett krav på återrapportering av hur pengarna använts.

Barn och unga tas även med vid fler och fler tillfällen då det gäller kommunen fysiska planering på olika nivåer.

Framtid

Personliga avsiktsförklaringar

Vid den kollegiala granskningen som genomfördes i november 2013 gavs deltagarna möjlighet att formulera personliga avsiktsförklaringar för tiden till och med 2017. Avsiktsförklaringarna formulerades under två rubriker:

- Vad krävs för att barns trygga uppväxtvillkor ska prioriteras i ledning och styrning samt för ökad delaktighet?
- Ett förverkligande av ovanstående innebär följande ”att göra” för mig.

En förteckning över de personliga avsiktsförklaringarna fanns tillgängliga vid de diskussioner och prioriteringar som skedde i samband med lokala uppföljande seminariet som genomfördes i Östersund den 14 mars 2014.

Seminarium i Östersund

Vid det uppföljande seminariet som genomfördes i mars deltog 26 personer med representation av förtroendevalda, förvaltningschefer/motsvarande och verksamhetsnära personal. Granskarna Sören Berglund och Katharina Eisen gav en bakgrund om Partnerskapet och den kollegiala granskningen och redovisade tio generella erfarenheter från granskningen, samt styrkor respektive utvecklingsområden i Östersunds kommun.

De sammanfattande styrkorna respektive utvecklingsområden som beskrevs var:

Styrkor:

- Utsedda förtroendevalda i nämnderna som bevakar barnrättsfrågor
- Samverkan sker idag, men vilja att utveckla denna ytterligare finns
- Folkhälsoarbetet – strategiska utvecklingsområden har identifierats
- Främjandegruppen säkerställer barns och ungas situation i kommunen
- Plan mot barnfattigdom är under utarbetande
- En politisk samsyn finns
- Samverkan mellan förskola/grundskola och socialtjänst
- Positiva signaler från ledningen

Utvecklingsområden:

- Utökad tvärsektoriell medverkan, kvalitetssäkring – bilda en förvaltningsövergripande grupp med tjänstemän som medverkar i att bevaka frågorna
- Involvera barn och unga i större utsträckning – identifiera arenor för att möta barn
- En tydlig mål- och styrkedja finns – men den är otillräckligt känd
- Ett länsnätverk finns för barnrättsfrågor – men frågorna når inte ut i organisationen
- Verksamhetsstöd (metoder och verktyg) efterfrågas av verksamhetsnära personal
- Utbildning i barnrättsfrågor, samverkan och metoder

Workshop med prioriteringar

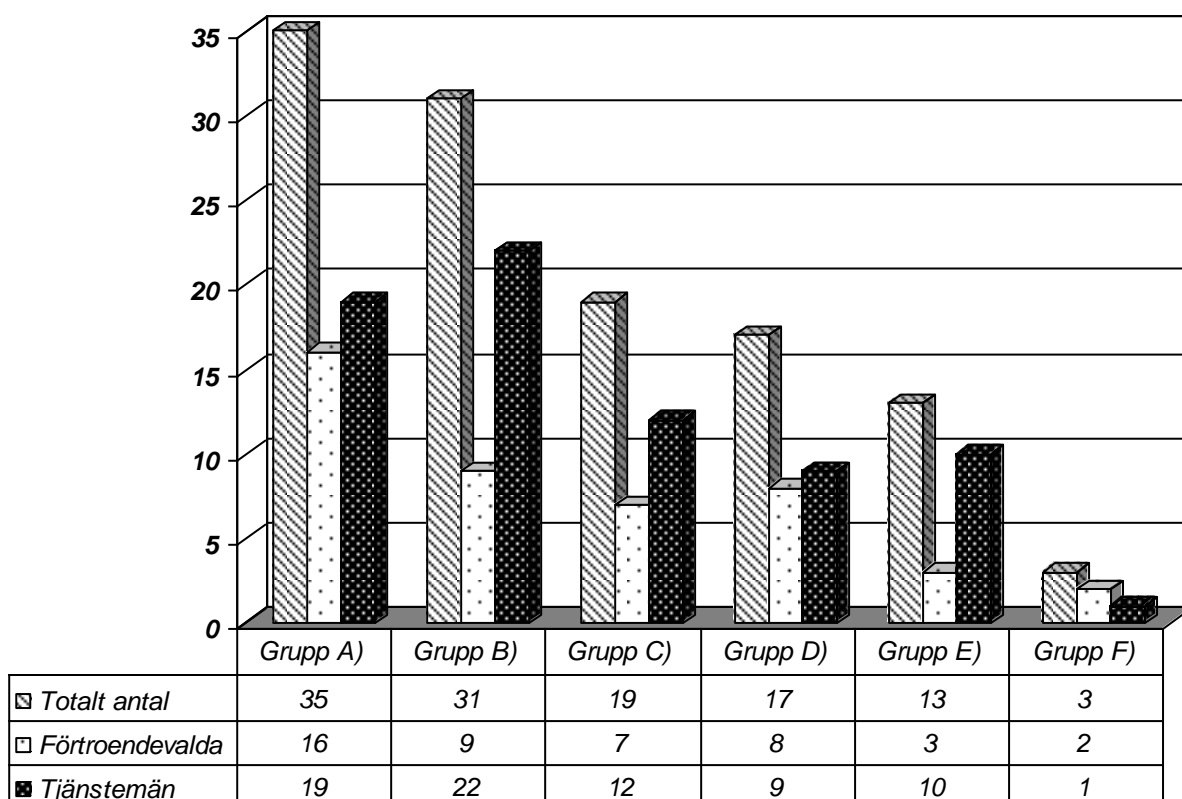
Deltagarna i seminariet fick herefter bilda grupper för att diskutera och föreslå vardera fem utvecklingsområden för Östersunds kommun, samt presentera dessa för deltagarna.

Områdena sammanfördes i de fall beröringspunkter bedömdes föreligga. De föreslagna områdena delades in i följande fem grupper;

- A. Barnens perspektiv - involvera barn och unga, skapa forum/arenor för att föra dialog och ge återkoppling.
- B. Tvärsektoriell samverkan, systematiskt kvalitetsarbete/kvalitetssäkra samverkan, styrkedjan. Metodutveckling och metodstöd. Stötta de barnkonventionsansvariga i nämnderna och inrätta en förvaltningsövergripande grupp med tjänstemän. Inrätta en kommunal barnombudsman.
- C. Fokus på folkhälsoarbete (hälsofrämjande, normbyggande, förebyggande och tidiga insatser för att garantera en god utveckling för alla barn). ANDT-arbete.
- D. Införande av barnchecklista eller motsvarande (barnkonsekvensbedömning) för att sätta barns behov i centrum i beslut på olika nivåer.
- E. Budget/social investering för att göra insatser och projekt för barn och unga.
- F. Synliggörande av barnrättsfrågorna.

Varje deltagare erhöll fem markeringsetiketter – med olika färger för förtroendevalda och tjänstemän - och fick prioritera vilka områden som bedömdes mest angelägna. Prioriteringarna fördelades på följande sätt:

Förtroendevalda		Tjänstemän	
Prioriteringsordning	Antal markeringar	Prioriteringsordning	Antal markeringar
A	16	B	22
B	9	A	19
D	8	C	12
C	7	E	10
E	3	D	9
F	2	F	1

Bilaga 1

Deltagare kollegial granskning Östersund 2013-11-15:

Förtroendevalda;

Björn Sandahl, barn- och utbildningsnämnden
Ralph Rodin, miljö- och samhällsnämnden
Gunnar Hjelm, kultur- och fritidsnämnden
Tord Jemteborn, socialnämnden
Sverker Jonsson, utförrarstyrelsen
Linn Berglin, socialnämnden och kommittén för mänskliga rättigheter
Emil Burman, utförrarstyrelsen

Förvaltningschefer/motsvarande;

Bengt Marsh, kommunledningsförvaltningen
Liselotte Johansson, kultur- och fritidsnämndens kansli
Marianne Laurin, barn- och utbildningsförvaltningen
Annika Källgård, barn- och utbildningsförvaltningen
Ulf Magnusson, Östersundshem
Örjan Jervidal, teknisk förvaltning
Frida Hansson, kommunledningsförvaltningen
Marie Sundvisson, socialförvaltningen
Ulla Nordin, kommunledningsförvaltningen
Siv Reutersvärd, samhällsbyggnadsförvaltningen

Verksamhetsnära personal

Eva Lindvall, barn- och utbildningsförvaltningen
Benny Brovinger, barn- och utbildningsförvaltningen
Ylva Novén, teknisk förvaltning
Anette Tinnsten, barn- och utbildningsförvaltningen
Marie Liljeqvist, barn- och utbildningsförvaltningen
Anders Edström, vård- och omsorgsförvaltningen
Eva-Britt Öhfjell, socialförvaltningen
Cathrine Hillheim, socialförvaltningen
Maritha Westlin, vård- och omsorgsförvaltningen
Veronica Leek, socialförvaltningen

Göran Qvarnström, sekreterare
Katharina Eisen, Gävle kommun
Sören Berglund, Haninge kommun
Dan Osterling, Östersunds kommun